

מהדורת ברכות טוב

ספר זאת זְפָרוֹן המבואר

חדושי תורה ורזין דאורייתא. אמרות טהורות ומילי מעליותא. תעלומות חכמה וכבשי דרחמנא. מוסר השכל וכל מדה נכונה. מעשי ידי איש אלקים קדוש ונורא. ארי שבחבורה שר התורה מופת לרבים גדול ביהודא. אור ישראל לתורה ולתעודה.

הרב הגאון הצדיק

מוהר"ר יעקב יצחק זצוק"ל מק"ק לובלין יע"א

(נוסח שער דפ"ר)

מהדורה חדשה מפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה, והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו

יו"ל בס"ד על ידי מכון "אור לישרים" ירושלים – נהריה
שע"י ישיבת אביר יעקב "אור מאיר ושמחה" נהריה
שנת תשפ"ו לפ"ק

זאת זקרון המבואר

להרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

יוצא לאור על ידי מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישרים ירושלים
בראשות הרב שלמה אביהצירא שליט"א

עורך ראשי

הרב מנחם מגדל פומרנץ
ריש מתיבתא "עוז והדר" ור"מ להוראה "באר ישראל"

עורך אחראי

הרב ישראל גולדברג

עורכים ומבקרים

הרב מרדכי ליברמנש	הרב שמעלקא לובינסקי
הרב ישראל גארפינקל	הרב מאיר לוי
הרב ברוך גולדברג	הרב משה ליברמנש
הרב ישראל ורשביאק	הרב ישראל ניהויז
הרב אליהו שמוטץ	הרב פלטיאל שוורץ

עימוד: הרב יצחק קפלר

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אבדק"ק "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל: טל' 02-9924603
באר"ב: טל. 437-0054 (718)
באירופה: טל. 44-191-430-0333
פקס: 03-5435884 (718)
פקס: 44-191-430-0555

©

כל הזכויות שמורות
לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמוחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדק. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת
Printed in E. Israel
לוחות: 'הפאר' ירושלים

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180

הנהגות

לְדַמְּךָ כָּל־זֶה הַנְּזַכֵּר לְמַטָּה לֹא פְחֹת, מֵאַחַר הַשָּׁבֶת, וְעָרַב שַׁבַּת קִדְשׁ, וּבְשָׁבוֹעַ פְּעָמִים:

א. לְהִזְהַר מֵהַגְּאוּהָ, וְאִוְלָהֶפְכִיר הַשְּׁפִלוּת, שְׁגֹרֹעַ ב. וְכֵן מִכְּעֵסִי, וְלָזֶה צָרִיךְ לְהִפְכִיר שְׁפִלוּתוֹ מִכָּל מִפְּלֹא אֲדָם, וְאִוְלָא יִכְעַס כָּל־עַל שׁוֹם אֲדָם, אֲפִלוּ מִפְּלֹא אֲדָם וּמִפְּלֹא הַבְּרִיּוֹת.

ביאורי החסידות

רוח, שתקוות אנוש רמה. עוד שם (פ"ד מ"י): הוי שפל רוח בפני כל אדם. וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה: וכבר ביארנו בפרק הרביעי שאדם צריך לו שיטה מעט לאחד מן הקצוות עד שיעמוד באמצע המעשים על צד הסייג, אבל במדה הזאת לברה בין שאר המדות, ר"ל בגאווה, לגודל חסרון זאת המדה אצל החסידים, ודעתם בנוקה, רחקו ממנה עד הקצה האחרון, ונטו אל השפלות הרוח לגמרי, עד שלא ישאירו בנפשם מקום לגאווה כלל. ג. ראה באגרת הרמב"ן: וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא, הוא שוגג ואתה מזיד. ובארחות צדיקים (שער העטוה) הרחיב בזה, וז"ל: משל, כי שאלו אחד מן החסידים במה היית זוכה להיות אדון לבני דורך, השיב מפני שכל אדם שראיתי החזקתי יותר טוב ממני. אם היה חכם יותר ממני, אמרתי גם הוא ירא אלהים יותר ממני מפני רוב חכמתו. ואם היה קטן בחכמה ממני, אמרתי הוא שוגג ואני מזיד. ואם היה גדול בימים ממני, אמרתי זכותיו רבות מזכותי. ואם הייתי זקן ממנו, אמרתי עוונותיו מועטים מעוונותי. ואם היה כמוני בחכמה ובימים, אמרתי לבו טוב לאלהים יותר מלבי, לפי שאני יודע העבירות שעשיתי, ואיני יודע העבירות שעשה הוא. ואם היה עשיר ממני, אמרתי שהוא עושה צדקות יותר ממני. ואם היה דל ממני, אמרתי כי הוא דכא ושפל רוח יותר ממני, והוא טוב ממני, ומאלו הטעמים הייתי מכבד כל בני אדם והייתי נכנע לפניו. ד. בפסוק (קהלם לא י) 'זהסר כעס מלבך'. ובגמרא (מעג"ז): מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא, שנאמר 'זהסר כעס מלבך'. עוד אמרו (פסמיס ק"ג): שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן, מי שאינו כועס וכו'. ובנדרים (פג): אמר רבי שמואל

א. בגמרא (סוטה ה): אזהרה לגסי הרוח מנין, רב נחמן בן יצחק אמר מהכא (דנ"ט ט י) 'ורם לבבך ושכחת', וכתב (שם פסוק י) 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך'. עוד שם (ז): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא (משלי טו ה) 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתב התם (דנ"ט ז ט) 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. וראה בסמ"ג (לאון סד) שכתב וז"ל: 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך' (שם ט י), אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא משפיע להם טובה, ויאמרו שבריות שלהם ובעוצם ידם ועמלם עשו והרויחו כל זה, ולא יחזיקו טובה להקדוש ברוך הוא מחמת גאונם, שעל זה עונה זה המקרא, ואומר גם בפרשת ואתחנן (שם ו י) 'ובתים טובים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וגו' ואכלת ושבעת השמר לך פן תשכח וגו'. ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו הבורא, הן בממון הן ביופי הן בחכמה, אלא יש לו להיות עניו מאד ושפל כרך לפני ה' אלהים ואנשים, ולהודות לבוראו שחננו זה המעלה וכו'. למנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין, אקראן בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, 'השמר לך פן תשכח את ה''. והתבוננתי עליו בבוקר, והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, והואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימין. ובשערי תשובה (שער ג' אות ג') כתב: 'בלתי רום לבבו מאחור' (שם י ט), הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מדת הגאווה, ושלא יתגאה הגדול על הקטן, ואפילו המלך לא ירום לבבו מאחור, וכי ישתרר עליהם גם השתרר בהנהגותיו, אך היה יהיה שפל רוח, והגאווה מן העברות החמורות המאבדות ומכלות הנפש. ב. במשנה (אבות פ"ד מ"ד): רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוי שפל

ציוני החסידות

ובתניא (ליקוטי אמריס פ"ט) כתב: עוד זאת ישים אל לבו, לקיים מאמר רבותינו ז"ל (אבות פ"ד מ"א) והוי שפל רוח בפני כל האדם, והוי באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש, אפילו בפני קל שבקלים.

ז. וְאִלּוּ יִכְעֹס בְּעַל שׁוֹם אֲדָם. ראה ברחמי האב (אות יא): ושמעתי מפה קדוש הגאון מוה"ר יודא צבי מראזדל, איך שרבינו הקדוש מלובלין רצה פעם אחד לקום בהשכמה יותר משאר פעמים, כי היה צריך לתקן איזה דבר גדול, וצוה לבני ביתו שיקדימו לו סעודת הלילה יותר משאר פעמים, והם לא די שלא הקדימו, אלא אדרבה איחרו ונסתרו כל בנינו, ואמר מהראוי לי לכעוס על בני ביתי, אך מה היתה כוונתי בהקדמה זו לעשות רצון קוני, גם זה רצון קוני שלא אכעוס.

ואלֵהֲכִיר הַשְּׁפִלוּת, שְׁגֹרֹעַ מִכָּל אֲדָם וּמִכָּל הַבְּרִיּוֹת. ראה בצוואת הריב"ש (אות י): ואל יאמר בלבו שהוא גדול מחבירו, שהוא עובד בדביקות, שהוא כשאר הנבראים שנבראו לצורך עבודתו יתברך, והשם יתברך נתן לחבירו שכל כמו שנתן לו שכל, ובמה הוא חשוב יותר מהתולעת, שהתולעת עובד להבורא יתברך בכל שכלו וכוחו, והאדם גם כן רמה ותולעה, כמו שכתוב (מהל"ס כז) 'ואנכי תולעת ולא איש', ואם לא נתן לו השם יתברך שכל, לא היה יכול לעובדו רק כמו תולעת, ואם כן אפילו מתולעת אינו חשוב למעלה, כל שכן מבני אדם, ויחשוב שהוא תולעת, ושאר בריות קטנים הם חשובים כמו חבירים בעולם שכולם נבראים ואין להם יכולת רק מה שנתן להם הבורא יתברך, ודבר זה יהיה תמיד במחשבתו.

אֲשֶׁר מְשַׁמֵּשׁ לוֹהִי, כִּי הוּא טוֹב מִמֶּנּוּ כַּנְּלִי.

(מולין 1:) אֵינן אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ וְכוּ', אֶפְלוּ מִבְּעַל
בְּחִירָה, וְיִוְכְדֵאִיתָא בְּרַבְּנֵי מִשָּׁה אֶלְשִׁיךְ ז'ל (משלי
ג טה-טו).

ד. וְיִוְמַעְצְבוֹת י"א.

ג. וְיִוְמַעְצְבוֹתָהּ, כִּי הַמְעַבֵּיר עַל מְדוּתוֹ מְעַבְרִין
מִמֶּנּוּ כָּל פְּשָׁעָיו (ר"ה י"א). לְזֶה צָרִיךְ נוֹטוֹב
לְזַכֵּר שֶׁהַכֹּל הוּא מִהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, כְּדֵאִיתָא

ביאורי החסידות

כל פשעיו, שנאמר (מכ"ה ז יח) 'נושא עון ועבר על פשע', למי
'נושא עון' למי ש'עובר על פשע'. וברש"י: המעביר על מדותיו,
שאינו מוקדק למדוד מדה למצעים אותו, ומניח מדותיו והולך
לו. ט. **בגמרא** שם: אמר רבי חנינא, אין אדם נוקף אצבעו
מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר 'מה' מצעדי
גבר כוננו' (מלאס לו ט), 'אדם מה יבין דרכו' (משלי כ ט). וכתב
המאירי (ד"ה מיסודי): מיסודי התורה הוא, להיות האדם מתכוין
ומכיר שכל מה שיארע מאיזה מין של צרה, הכל במשפט מצד
עונש משפטי ישרו יתברך, והוא שאמרו אין אדם נוקף אצבעו
מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ויבוא מזה שיפושש
במעשיו וישוב מדרכיו הרעים. י. **פירוש**, גם כשבעל בחירה
גורם לו איזה דבר, יזכור שהכל הוא מהבורא ברוך הוא.
יא. **בגמרא** (שם ז): אין שכינה שורה לא מתוך עצבות כו',
אלא מתוך דבר שמחה של מצוה. וראה ב"מ"ק (פ"ג נ"ה): דא
שמחה, ודא עציבו [- הקדושה היא שמחה, והסטרטא אחרא היא
עצבות].

בר נחמני אמר רבי יונתן, כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין
בו. עוד שם (פ"ג): אמר רבה בר רב הונא, כל הכועס אפילו
שכינה אינה חשובה כנגדו. וכתב המאירי (מ"ה ט): שהכעס
הוא פתח ושורש לכל עבירות שבעולם, ונמצא בסיבתו מוכן
לכל מיני עונשין, והוא שאמר שלמה 'הסר כעס מלבך והעבר
רעה מבשרך'. ה. **פירוש**, ע"י שפלותו שיכיר וידע שהוא
השפל מכל האדם, שוב לא יכעס על שום אחד, ואפילו על מי
שמשמשו. ו. **מסמין** ענין הכעס לגאווה, כי הכעס הוא ענף
ממדת הגאווה. וכ"כ בארחות צדיקים (שער הכעס): הכעס נוטה
מאד אל הגאווה, ואין הכועס נמלט מן הגאווה, וכבר ידעת רעות
הגאווה, וראוי לאדם שיתרחק מן הכעס, ואפילו על דבר שראוי
לכעוס עליו, יעצור רוחו ולא יכעוס, וכן צריך בעל הכעס לעשות
מתחילה כשיעלה בדעתו שלא יכעוס, צריך שלא ירגיש כלל,
אפילו הוכה וקולל לא ירגיש ולא יחוש. ז. **בגמרא** (שם ז):
תנו רבנן, לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ואל יהא קפדן כשמאי.
ח. **בגמרא**: אמר רבא, כל המעביר על מדותיו, מעבירין לו על

ציוני החסידות

גם כן לא תירא, כי גם שאין הקדוש ברוך הוא מונע את הרשע
מלדרוש רשעו ויניחהו בבחירתו, יפרוש רשת ליד מעגלך, זאת
יעשה ישמור רגלך מהלכד אשר יפרוש לך, נמצא לא ימנענו הוא
יתברך מאשר זמם לעשות, אך אותך ישמור כי יסבב סבובים
לבל תלכד ברשת זו טמון. וראה עוד באלשיך (נ"אש"מ כ טו, מהלס
לו ט).

וה' ומעצבות. ראה בצוואת הריב"ש (פ"א מד): לפעמים מטעה
היצר הרע לאדם, ואומר לו שעבר עבירה גדולה
אף על פי שאינו אלא חומרא בעלמא, או שאינה עבירה כלל,
וכוננתו שיהא האדם בעצבות מכח זה יבוטל בעצבותו מעבודת
הבורא יתברך, וצריך להבין הרמאות הזוה, ויאמר להיצר הרע
אינו משגיח על החומרא שאתה אומר שכונתך לבטלני מעבודתו
יתברך ושקר אתה דובר, וגם אם היא באמת קצת וחטא, יותר
יהיה נחת רוח לבוראי שלא אשגיח על החומרא שאתה אומר לי
לגרום לי עצבות בעבודתו, אדרבא אעבוד אותו בשמחה כי זהו
כלל גדול, כי אין כוננתי בעבודה לצורך עצמי רק לעשות נחת
לפניו יתברך, ואם כן אף שלא אשגיח על החומרא שאתה אומר
לא יקפיד הבורא עלי, כי כל עיקר שאינו משגיח הוא מחמת
שלא אבטל מעבודת יתברך, ואין אבטל מעבודתו אפילו רגע
אחד, וזהו כלל גדול בעבודת הבורא שזיהר מעצבות כל מה
שיוכל.

עוד שם: ואל ירבה בדקדוקים יתרים בכל דבר שעושה, שזה
כוננת היצר לעשות לאדם מורא שמה אינו יוצא בדבר זה
כדי להביא אותו לעצבות, ועצבות היא מניעה גדולה לעבודת
הבורא יתברך, ואפילו נכשל בעבירה לא ירבה בעצבות שיבוטל
העבודה, רק שיעצב על העבירה ויחזור לשמחה בהבורא יתברך,
כיון שהוא מתחרט בחרטה גמורה ובדעתו שלא ישוב לכסלתו

וה' ומהקפדה. בהנהגות זכרון זאת (פ"א ט) כתב רבינו: שלא
להקפיד על שום דבר אפילו על מניעה ממצוה,
כי הכל הוא מה' יתברך, וינח איש צדיק' (נ"אש"מ ו ט), כל נייחא
מצד הקדושה.

וה' כדאיתא ברבינו משה אלשיך ז"ל. ראה דברי האלשיך
(משלי ג טה-טו), על הפסוקים 'אל תירא מפחד פתאום
ומשואת רשעים כי תבא, כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד',
ו"ל: ועל ה' שיקשה לך מה יסכון לי היות חן לגרורותי שתשמע
תפילתי, אם הרעה תבא פתאום או ע"י בני אדם בעלי בחירה,
אמר 'אל תירא מפחד פתאום', לומר, כי לא תספיק להתפלל
בטרם תבא, וגם לא 'משואת רשעים כי תבא' להיותם בעלי
בחירה. וכי תאמר, הלא אשר יבא באש ובמים הוא יתברך ישנה
טבעם, כאשר עשה באברהם וחנניה וחביריו, ובמים מירווי היאור,
ולאשר בקרב חיות רעות ילין, גם את הארי גם את הדוב יכניע
הוא יתברך, כי תהיה חתת אלקים עליהם מלפני הצדיק אשר לא
שיחת צלם אלקים מפניו, כמבואר יפה אצלנו בספר חבצלת
השרון, אמנם משואת רשעים בעלי בחירה קשה מכולם, כי אין
ימנעם הוא יתברך מלהרע לו כי לא יסיר בחירתם, כי הלא אין
מעצור לה' להצילך ולתקן שתי אלה. על הא' אמר 'כי ה' יהיה
בכסלך', ועל הב' אמר 'ושמר רגלך מלכד', והוא בשום שכל אל
ההפרש שבין בטחון לכסלה, והוא כי בוטח יקרא אשר ידע בודאי
שינצל מצרה מה מפאת בוטחו בדעתו על מיני הצלות ומגינים
בטוחים וכיוצא, אך כסלה תקרא אשר יהיה שקט ובוטח מפאת
סכלו הרעה המתרגשת לבא, ולא ידע שחרה עד תבא אליו פתאום.
ואמר כי על פחד פתאום לא תירא, יען כי ה' יהיה בכסלך במה
שאתה כסיל מדעת להשמר ממנה, יהיה ה' עמך לשמך באופן
לא תזיקן סכלותך בפתאומיות רעה, וגם הג' היא שואת רשעים

ה. ומחנפה י.

ח. ומבטול תורה פלל, ויפי אם לבטח בחדס
אל הגדול מעל השמים עלינו י.

ו. ומשקרי ומרמיה י.

ז. ומליצנות על שום דבר, חוץ מעבודה זרה

(סנהדרין סג: ט).

י. ומקנאה כ,

ביאורי החסידות

מתמעטין כו'. אמר רבי שמעון בן לקיש, כל המתלוצץ נופל בגיהנם כו'. אמר רבי חנילאי בר חנילאי כל המתלוצץ גורם כלייה לעולם כו'. אמר רבי אלעזר, קשה היא, שתחילתה יסורין וסופו כלייה. ע"כ. ועל שלש מדות רעות אלו: חנופה, שקר, וליצנות, אמרו חז"ל (סוטה מג.) שהם מארבע כחות שאין מקבלין פני השכינה. ובשערי תשובה (שער ג' אות קעד) כתב שהליצנות נחלקת לחמשה חלקים, עיין שם. **טז. בגמרא** שם: אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא, חוץ מליצנותא דעבודה זרה, דשריא. **יז. בגמרא** (יומא יט:): 'ודברת בס' (דברים ו' ז') 'בס' יש לך רשות לדבר [בדברי תורה], ולא בדברים אחרים. עוד איתא (מסכת סוטה טז:): אמר רבא ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו כו', פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה. **יח. פירושו**, שישב ויעסוק בתורה כל היום, ולא ידאג על פרנסתו, אלא ישים מבטחו בחסד האל הגדול הזן ומפרנס לכל. **יט. בדכתיב** (ויקרא יט ז'): 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. וכתב בספר החינוך (מטה לג): שנאת הלב גורמת רעות גדולות בין בני אדם, להיות תמיד חרב איש באחיו ואיש ברעהו, והוא סיבה לכל המסירות הנעשות בין אנשים, והיא המדה הפחותה והנמאסת תכלית המיאוס בעיני כל בעל שכל. וראה בהמשך דברי רבינו עוד מענין השנאה. **כ. בדכתיב** (שם פסוק יט): 'ואהבת לרעך כמוך'. וכתב החינוך (שם): שלא לשנא שנאת הלב אחד מישראל, שנאמר 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. ולשון ספרא, לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב, וכמו כן בערכין (טו:): שנאה שבלב הכתוב מדבר, אבל כשיראה לו שנאה וידוע שהוא שונאו אינו עובר על זה הלאו, אמנם הוא עובר כו' על עשה, שנאמר 'ואהבת לרעך כמוך'. **כא. במשנה** (אבות פי' ז' ט'): רבי אליעזר הקפר אומר, הקנאה וכו' מוציאין את האדם מן העולם. ובגמרא (שם קנז:): דרשו עה"פ (משלי י' ז') 'ורקב עצמות קנאה', שכל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים, כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים.

ציוני החסידות

זו ומקנאה. ראה בשערי קדושה (מ"ג שער ז'): הקנאה, היא גרמא לבא לידי שנאה, וגם היא יותר קשה, כי מורד על הקדוש ברוך הוא למה השפיע טובה לחבירו יותר ממנו, ואמרו ז"ל (אבות פי' ז' ט') הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, צא ולמד כי כל הראשונים לא נענשו אלא בשביל הקנאה, כי הנה קין המדבר פה אל פה עם השם יתברך, נטרד מן העולם הוא וזרעיותיו, על שקנא לתאומתו של הבל, ועל ידי כן עבר כל אותם העבירות. ועשרת השבטים לא גלו למצרים אלא בעון 'ויקנאו בו אחיו' (נחלת ל' ט'), וסוף סוף נענשו בעשרה הרוגי מלכות. וירבעם שכל חכמי דורו לפניו כעשבי השדה, נטרד מן העולם בקנאתו ממלכי בית דוד. גם שאול בחיר השם ככן שנה שלא טעם טעם חטא, ולא היה במלכותו שום דופי כמו

יב. היינו שמכיר ויודע באדם שאינו עושה כשורה, ואעפ"כ מכבדו מהללו ומשבחו ומתחבר אליו. ואיסורו נזכר בספרי (מסעי קטא): 'ולא תחניפו את הארץ' (נמנר לו ג), הרי זו אזהרה לחניפים. ובסמ"ק (מטה נט): שלא להדר פני גדול, כדכתיב (ויקרא יט טו) 'לא תהדר פני גדול' כו', ובכלל זה שלא להתחנף. ובגמרא (סוטה מטא): אמר רבי שמעון בן חלפתא, מיום שגבר אגרופה של חנופה, נתעוותו הדינים ונתקלקלו המעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך. אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף לעולם כו', ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעיי אמן מקבלין אותו כו', ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, נופל בגיהנם כו'. ואמר רבי אלעזר, כל המחניף לחבירו, סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו, נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו, נופל ביד בן בנו כו'. עוד שם (מג): ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה, מאוסה כנדה כו'. ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה, לסוף גולה. ובשערי תשובה (שער ג' אות קפו) כתב שהחניפות נחלקת לתשעה חלקים, עיין שם. **יג. בדכתיב** (שמות כג ז'): 'מדבר שקר תרחק'. וראה במסילת ישרים (פי"ב ד"ה ו' ט' עה): מה שבאה עליו האזהרה 'מדבר שקר תרחק', ותראה שלא אמר 'משקר תשמר', אלא 'מדבר שקר תרחק', להעיר אותנו על ההרחק הגדול והבריחה הרבה שצריך לברוח מזה. וכבר נאמר (פסיה ג' יג) 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית'. ובשערי תשובה (שער ג' אות קעמ) כתב שהשקר נחלק לתשעה חלקים, עיין שם. **יד. בחז"ק** בין שקר למרמה ראה במלבי"ם עה"פ (מהל"ס ק"ג ז) 'הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה', וז"ל: 'ושפת שקר' הוא שמוציא שקרים ולשון הרע שלא בפניו, 'ולשון רמיה' הוא שדובר אליו ברמאות בפניו, מתדמה כאוהב ובקרבו ישים ארבו. **טו. בגמרא** (ע"ז יט:): אמר רבי אלעזר, כל המתלוצץ יסורין באין עליו כו'. אמר רב קטינא, כל המתלוצץ מזונותיו

בשום פעם, ואפילו כשיודע בוראו שאינו יוצא בדבר אחד מחמת מניעות הרבה, לא יהיה עצב ויחשוב שהבורא יתברך בוחן לבות וכליות, שהוא ידע שרצונו לעשות מן המובחר רק שאינו יכול. ובתורת המגיד (הנהגות אות כג) כתב: להיות זהיר מאוד מעצבות, רק יקיים 'עבדו את ה' בשמחה' (מהל"ס ק"ג), כי העצבות כמעט כעבודה זרה, שמראה שאינו רוצה חס ושלום בגזירות המלך והבורא יתברך.

זו כי אם לבטוח בחסד אל הגדול מעל השמים עלינו. בהנהגות זכרון זאת (אות יד) כתב רבינו: לא יחשוב מה אוכל למחר ואחר כן, אפילו אכילה רוחניות, ומי יודע מה יולד יום בעוד חי לעשות רצונו יתברך הטוב, וזה יש לומר 'אהללה ה' בחיי אומרה לאלקי בעודי' (מהל"ס קמו"ג), ושלא לבטוח בשום אדם.

- יג. ומהרהורי אשה כללתי, לסור מאותה מחשבה, ולא הרהור בעלמא מזה, וזה בא מגדל פחד הבורא ברוך הוא ומשמחה בו, כמו שאמרו (נכוח) (במקום גילה' כו' ט).
- יד. ומלשמח בתקלת אדם, אדרבא לצטער בצרתו.
- טו. ומלשון הרע, זה צריך שלא לדבר משום דאפשר.

ביאורי החסידות

הוא יתבטל ממנו ההרהור. ל. ראה בגמרא (נכוח טז): בתפלתו של רבי נחוניא בן הקנה: 'ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם'. ובמגילה (טז): שאלו תלמידיו את רבי זירא, במה הארכת ימים, אמר להם כו', ולא ששתי בתקלת חברי. לא בגמרא (ענין טו): אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא, כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר כו'. ואמר רבי יוסי בן זימרא, כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו כו'. ואמר ריש לקיש, כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים כו'. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המספר לשון הרע ראוי לסוקלו באבן כו'. ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המספר לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם כו'. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המספר לשון הרע, אומר הקדוש ברוך הוא לשר של גיהנם, אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו כו'. תנא דבי רבי ישמעאל, כל המספר לשון הרע, מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים.

כב. במשנה (אבות פ"ד מ"א): איזהו עשיר השמח בחלקו. והיינו שאינו מקנא באחרים ובמה שברשותם, אלא שמח בחלקו ובמה יש לו. כג. בתנא דבי אליהו רבה (פמ"ד ד"ה ד"ה לא משא): ואם לא זכה אדם לבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו, מכל מקום יבקש רחמים על אכילה ושתיה יתירה שלא יכנסו לתוך מעיו. הובא בתוס' (פמ"ד קד). כד. ברש"י: שמשפיל עצמו בין אנשים ומעורב ביניהם ואינו גס רוח. וברע"ב: זהירות והפרישה מן התאוות. כה. במשנה (אבות פ"ה מ"ט): כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו כו', עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו. כו. פירוש, שלא יראוהו בעבודתו ומעשיו הטובים. כז. כמאמר הכתוב (מ"ה ו ט): 'זהנצע לכת עם ה' אלוקיך'. כח. בגמרא (ע"ו כ): ת"ר 'ונשמרת מכל דבר רע' (זניס כג ז), שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. כט. בגמרא: 'וגילו ברעדה', אמר רב אדא בר מתנא אמר רבה, במקום גילה שם תהא רעדה. וע"י הפחד והשמחה בכורא ברוך

ציוני החסידות

שיהיה לך השלימות במדת ההסתפקות כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל (מו"כ וקרא טו ג) גדול השלום יותר מכולם, וזה שנאמר (נלאשמי לג יח) 'ויבא יעקב שלם שלם בממונו וכו' (שגמ לג), שלא חסר לו כלום עוד.

וין להיות בהצנע כל מה דאפשר. ראה נועם אלימלך (ליקוטי שוטה ד"ה הנהג): 'הצנע לכת עם ה' אלקיך'. יש לומר הפירוש, דלכאורה היה לו לומר 'תלך' בלשון נוכח, כמו שמסיים בפסוק 'אלקיך' הוא לשון נוכח, אך הענין הוא דצריך האדם להשכיל מאוד על היצר הרע העומד עליו לפתותו, גם אם בהצנע בחדרי חדרים יהיה מאין אדם, אף על פי כן אם ידע בעצמו שהוא עובד השם, דהיינו שידע שהוא עוסק בלימוד ובמצות צדקה וגמילות חסדים וכדומה, על ידי זה יכול לבא לידי פניה, גם אם הוא בחדרי חדרים, וכאשר יסתכל על עצמו יראו עיניו שדברי הנ"ל אמיתיים. רק צריך האדם שלא יעלה על לבו כלל לחשוב מחשבת מעשיו הטובים, רק כאלו הם נסתרים ממנו ואינו יודע כלל ממעשיו הטובים כלל, ואדרבה לא יוטבו בעיניו כל מעשיו, וזהו 'הצנע לכת', ד'לכת' הוא גם כן לשון נסתור שהוא שם דבר, רמו שגם בהצנע יהיה הצנע בתוך הצנע, רוצה לומר שגם בהצנע מאין אדם, יהיה עוד הצנע ממנו ומעצמו כל מעשיו כלל שלא ידע מהם שהוא עושה איוה דבר. וראה עוד בדברי רבינו (נאם ומון פ"י ושלם ד"ה פירשמי על פסוק יט): 'דאדם צריך להיות בהצנע כל מה דאפשר, בפרט בדבר מחשבות, כמו בחכמתו ואהבתו ויראתו להשם יתברך.'

שאמרו ז"ל (יומא כג): נטרד ממלכותו, ונהרג הוא ושלשת בניו, ונהרגו נוב עיר הכהנים, וגלו ישראל ביד פלשתים, ונחרב משכן שילה, והכל על שקינא לדוד בענין גלית סרה מעליו רוח הקדש ונחה עליו רוח צועים. ואין בן דוד בא עד שתוסר הקנאה, כמו שכתוב (ישעי יא יג) 'אפרים לא יקנא את יהודה', ולא עוד כי אפילו מלאכי מרום נפלו מקדושתם על זה, כמו שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (פנקיס יג-יד) על סמא"ל שהיה גדול מן השרפים, שאין להם רק שש כנפים, והוא היו לו שנים עשר כנפים, ונעקר מן הקדושה בשביל קנאה על האדם, וכן הנפילים עז"א ועזא"ל נטרדו מן העולם על שנתקנאו באדם, וכל מי שיש בו קנאה עצמותיו מרקיבין, ולכן ראוי לאדם להיות שמח בחלקו אף אם מעט הוא.

וין לשמוח בחלקו. ראה בתפארת שלמה (פ"י כ טנא ד"ה עוד יט לומר): זהו שאמרו במסכת אבות (פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, שהאדם צריך להאמין שכל מזונותיו ועשרו הכל בהשגחת הבורא ברוך הוא, על כן לא יהיה לו קנאה על חברו כי אין זה חלקו, ומה שהוא צריך יש לו ובודאי לא נצרך לו יותר. וזה פירוש 'וישם לך שלום' (נמדנכ ו טו) שיהיה אצלו הכל שלימות בלי חסרון, ולא ירצה עוד, רק מה שיש לו הוא די. ובאם לא יהיה במדרגה זו אזי מה מועיל לו הברכה כי כל מה שיהיה לו ירצה יותר, כמאמר חז"ל (קה"י פ"א יג ט) מי שיש לו מנה רוצה מאתים, ואינו שמח במה שחננו אלקים וכו'. ולזה בברכת כהנים מסיים 'וישם לך שלום'

אדם כללי, ויפני אם מהברורים ומפורסמים, לשבח מעשים קדושים שלו. יז. ויאומלמנע להתפלל על מה שצריך על כלל ועל פרטי.

מז. ומלחשד בכשרים, ומלדון לכף חוב, והוא מצות עשה בצדק תשפט כו' (ויקרא יט טו).

יח. ויאוממחלקת, אפלו לדבר מצוה.

ביאורי החסידות

הקדוש ברוך הוא אין רצוני ליגע בהן, שנאמר (סוף ד י) 'חבור עציבים אפרים הנח לו', אבל בדבר מחלוקת מהו אומר, 'חלק לבם עתה יאשמו', הא גדול השלום ושנואה המחלוקת. כיצד, עיר שיש בה מחלוקת סופה ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בעיר שפיכות דמים, בית הכנסת שיש בה מחלוקת סופה ליחרב, בית שיש בו מחלוקת טופו ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בבית זימה. שני בתי דינין והם בעיר אחת וביניהם מחלוקת סופן למות, ואמרו חכמים מחלוקת בבית דין חורבן העולם. ובמדרש (צ"ו ט ז): רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי אמר, קשה היא המחלוקת כדור המבול. עוד במדרש (צמדי"ו יז ד): אמר ר' ברכיה, כמה קשה המחלוקת, שבית דין של מעלה אין קונסים אלא מבין עשרים שנה ומעלה, ובית דין של מטה מבין י"ג, במחלוקתו של קרח תינוקות בן יומן נשרפו ונבלעו בשאול תחתית. ובילקוט (י"ג ט): מה מחלוקת שהוא לתקונו ולישובו של עולם, אין כתיב בו 'כי טוב', מחלוקת לערבונו של עולם על אחת כמה וכמה. לח. ראה במשנת רבי אליעזר (פרשה ד): רבי יהודה אומר, קשה היא המחלוקת, אפילו לעשות סייג למצות,

לב. בגמרא (צ"ג קמ"ד): תני רב דימי אחזה דרב ספרא, לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. לג. בגמרא (מנחות ט): דרש בר קפרא, גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ. ובמדרש (צמדי"ו כ"א ד): הקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם וכו', עליהם נאמר (משלי י ז) 'זכר צדיק לברכה'. לד. בגמרא (שנה"ט): אמר ריש לקיש, החושד בכשרים לוקה בגופו. לה. בגמרא (שטע"ג): 'בצדק תשפוט עמיתך', הוי דן את חבריך לכף זכות. ובחינוך (מ"ט לה): יש בכלל מצוה זו שראוי לכל אדם לדון את חברו לכף זכות, ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וכו', יהיה סיבה להיות בין אנשים שלום ורעות. לו. ראה בגמרא (נדרים יב): אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב, כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש, נקרא חוטא. לז. במשנה (אבות פ"ה מ"ו): כל מחלוקת כו', שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. ובמסכת דרך ארץ (פ"ו הל"ז): וכן היה רבי אלעזר הקפר אומר, אהבו את השלום ושנאו את המחלוקת, גדול השלום שאפילו בשעה שישאל עובדין עבודה זרה ויש שלום ביניהם, אומר

ציוני החסידות

לגנותו, ואם יגנהו, ידעו הכל אשר פיו דיבר שוא, ותהי לשונו מוקש לנפשו.

ובתפארת שלמה (פר' ח"י שנה ד"ה ואלף): וידוע גודל מעלת הצדיקים האבות הקדושים וכדומה, כי המספר בשבחם זהו רצוני יתברך שמו, והוא כמו דברי תורה, כאשר ראינו כל ספר בראשית הוא רק סיפורי המעשיות והתלאות אשר מצאו את אבותינו הקדושים והוא בתוך החמשה חומשי תורה יחשב, יען כי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד. לכן האמנם כי התפארת והגדולה לחי עולמים לבד, ומי שנותן שבת והודיה לאחד מכל צבא מרום ולכוכבי לכת הרי הוא כעובד עבודת גלולים וכופר בעיקר ח"ו, אבל לספר בשבחם של צדיקים להללם ולשבחם זה הוא רצוני יתברך שמו כו'. וזה פירוש 'הללו עבדי ה' הללו את שם ה' (מלכים ק"ג ב), פירוש מה שמהללים עבדי ה' הם הצדיקים, זה הוא כמו שמהלל שם ה', כי זהו רצוני יתברך שמו.

ויאומלמנע מלהתפלל על מה שצריך על כלל ועל פרטי. ראה בנועם אלימלך (פר' חומש ד"ה לו יאמר אשה): כשצריך להתפלל על איזה דבר, אל יאמר בלבו מי אנכי שאתפלל על הדבר ההוא, רק אדרבה צריך להחזיק אז במדרגתו, ואל יתעצל מלהתפלל על כל דבר. עוד שם (פר' אמרי ד"ה ט"א): 'ואיל לעולה', רמז אבל 'לעולה', היינו תפלה שהיא עולה לגבוה, יתגבר להיות זריו כ'איל', לבל ימנע עצמו להתפלל על כל דבר ודבר, ואל יאמר מי אנכי שאמלא לבי להתפלל על דברים כאלו, אל יאמר כן, וכגדול קטן יתפלל תמיד.

ויאוממחלקת. ראה בדברי רבינו להלן (אומיות קלה, מקנה): אין קשה כמחלוקת, ואפילו לדבר מצוה אין להתקוטט.

ו' כי אם מהברורים ומפורסמים, לשבח מעשים קדושים שלו. ראה ברבינו בחיי (צמדי"ו ג' ד) עה"פ 'אכול דבש

הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד' (משלי כ"ו מ) שכתב: שלמה המלך ע"ה הודיענו בכאן מעלת הצדיק כו', כי יתחייב האדם לחקור הצדיקים ולספר בשבח מעלתם, והגיד לך כי ערך החקירה הזאת בחקר כבודם, הוא טוב מאכילת הדבש, כי אכילת הדבש הרבות לא טוב, והרבות לחקור בכבודם, הוא טוב וכבוד אצל המחשבה, כי אין ספק שהמשבח את הצדיקים תמיד אין זה כי אם מצד טבעו ומזגו הטוב, ולכן ספור שבחם אצלו מתוך מדבש כו', ועל כן הזהיר שלמה המלך ע"ה כי לחקור כבוד הצדיקים והספור בשבחם ומעלתם כבוד הוא אצל המשבח, והזריו בדבר הרי זה משובח, ורובי החקירה בכבודם טוב מאכילת הדבש. וכן אמר דוד ע"ה (מלכים טו ד) 'ואת יראי ה' יכבד', הזהיר לחקור כבוד הצדיק ולספור בכבוד יראי ה' ולכבד אותם, והמדה הזאת שם אותה בכלל מדות החסידים העולים במעלות העליונות השוכנים בהר קדשו.

וראה בשערי תשובה (שער שלישי אות רטו): לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו. והנה אנחנו צריכים לבאר המאמר הזה, כי ידוע הדבר כי מן המדות הנאות לספר בשבח החכמים והצדיקים, כמו שנאמר (משלי כ"ו מ) 'חקר כבודם כבוד', ואמרו על האויל שאינו מדבר בשבחיו של עולם. אבל זאת תכונת הענין הזה, כי אין לספר בטובת האדם זולתי בד בוד, רוצה לומר כאשר ידבר איש אל רעהו, ולא בקהל עם ובמושב רבים, עד אשר ידע אליו כי אין במעמד ההוא שונא ומקנא לאיש אשר ידבר טוב עליו, ואם יחפוץ לשבח אדם אשר כבר הוחזק לבני עמו, ונודע אשר הוא אדם כשר, ולא תמצא בו רעה ואשמה, גם על פני שונא ומקנא יש לשבח, כי לא יוכל

יט. מלְצַעַר שׁוֹם אָדָם יִט, מְכַל שְׁפָן מִהִלְבַּנֵּת פָּנִים יִט.

השְׁנֵאָה מְלָבוּ יִט.

כ. וַיִּזְמַנְצוּחַ שְׁלֵא לְשֵׁם שְׁמַיִם.

כב. וַיִּזְמַנְצוּחַ אַחֲרַת בְּתוּרָה וּבְמַצּוֹת יִט.

כא. וּמְלִשְׁנָא שׁוֹם אָדָם יִט, פִּי אִם לֹא מִרְהַר הַשְׁנֵאָה לְחִבְרוֹ, פִּי מוֹטָב לְעֵבֶר פְּעַם אַחַת, מְלָעֶבֶר עַל 'לֹא תִשְׁנָא' (ויקרא יט ז) בְּכָל רִגְעַ, פִּי בְּנֵה תִצָּא

כג. מְלִהְנוֹת בְּכָבוֹד הַתּוּרָה פְּלָל יִט.

כד. וַיִּזְמַנְצוּחַ אַחֲרֵי פְּלָל יִט.

ביאורי החסידות

המודעי אומר כו', והמלבין פני חברו ברכים כו', אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. ובגמרא (ז"מ נט:): תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק, כל המלבין פני חברו ברכים כאילו שופך דמים. מא. פירוש, שלא ישמור שנאתו בלבו. מב. ראה רמב"ן (ויקרא יט ז): ויאמר הכתוב, אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונך, אבל תוכיחנו מדוע ככה עשית עמדי, ולא תשא עליו חטא לכסות שנאתו בלבבך ולא תגיד לו, כי בהוכיחך אותו יתנצל לך, או ישוב ויתודה על חטאו ותכפר לו. וכך כתב הרמב"ם (דעות פ"ז ה"ו): כשיחטא איש לאיש, לא ישטמו וישתוקו כו', אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר פלוני. מג. פירוש, שתהיה כוונתו בתורתו ומצוותיו לשם שמים ולא לשם כוונה אחרת. מד. במשנה (אבות פ"ד מ"ה): כך היה הלל אומר, ודישתמש בתגא חלף, הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם. ובגמרא (מילי סג): אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם.

שכן מצינו בבני גד ובני ראובן שאמרו למשה יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת 'וגו' (נמנלג זג ט). ומפני מה בחרו בה, מפני שהיה להן מקנה הרבה, והיו מבקשין להתרחק מן הגזל, ולפי שפירשו הן מישראל תחלה, לפיכך הוגלו תחלה, שנאמר (דני הימס ב' טו) 'ויער אלהי ישראל את רוח פול מלך אשור', ומה אם שפירשו מתבריהן כדי להתרחק מן הגזל כך נענשו, הפורשין מחבריהן מפני השנאה והתחרות על אחת כמה וכמה. לוט. שהוא לאו דאורייתא של 'לא תונו איש את עמיתו' (ויקרא כה ז), ואמרו בגמרא (ז"מ נט:): תנו רבנן 'לא תונו איש את עמיתו' באונאת דברים הכתוב מדבר, וביאר החינוך (מנהג שלם): שלא להנות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו, ואין בו כח להעזר מהם. ובגמרא (ס"ט ע"ב) הובאו כמה אופני 'הונאת דברים'. ובחינוך שם: ולא יהיה באפשר לכתוב פרט כל הדברים שיש בהן צער לבריות, אבל כל אחד צריך להזהר כפי מה שיראה, כי השם ברוך הוא הוא יודע כל פגיעותיו וכל רמיותיו, כי 'האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב' (שמואל ב' טו ז). מ. במשנה (אבות פ"ג מ"ה): רבי אלעזר

ציוני החסידות

שטן הוא יצה"ר, אשר בתחבולות והבלים אלו עושה עמו מלחמה להפילו בבאר שחת, ואם ינצח את יצרו בענין זה זהו כבודו, ויזכה לכבוד גדול לפום צערא אגרא הוא יעלה מעלה מעלה. וידו מפנייה אחרת בתורה ובמצוות. ראה בתורי זהב (פ"י לאה ד"ה נתן מקן): שמעתי אומרים מאיש אלוקי מו"ה ישראל בעל שם טוב נ"ע, דכל המצוות שאדם עושה עם פניות, מוטב היה שלא לעשותו כלל, אבל צדקה, אף שאינה מהמובחר כעושה לשמה, מכל מקום עושה מצוה שמחיה נפש האביון. ובתורת המגיד (י"ך מל"ט ז, מפלגת עה"ל ל"ה): שמעתי ממורי ורבי הגאון והחסיד מו"ה דוב בער ז"ל נבג"מ, על הפסוק 'והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים' (מל"ט ז' ג טו). דהנה זה נראה לעיני כל אדם המנגן יפה, בעת שמנגן יש לו כמה פניות, ומכוון הכל להתפאר בקולו, לא כן הכלי שמנגן בו, הוא דומם ובוראי אין יכולת בהכלי לעשות שום פניה, וזה היה 'כנגן המנגן', רצונו לומר אם יהיה 'המנגן' הוא האדם, 'כנגן', רצונו לומר כהכלי שמנגן בו, שאף לו לא תהיה שום פנייה, כמו הכלי שאין לו שום פנייה, אז 'ותהי עליו רוח אלהים'. ופיו ומהתפארות כלל. ראה בצוואת הריב"ש (א"מ נט): אם חושק לאיזה מצוה יראה וישתדל לעשותה ואל יבטל אותה היצה"ר לומר שהוא דבר שיוכל לבא לידי יוהרא, אעפ"כ לא יבטלנו, אך יזהר מאוד אף שיבא התפארות באמצע המעשה ירחק אותו בחוזק ובהתלהבות ובוראי לבסוף יעשה לשמה ממש בלא שום התפארות, שמשלא לשמה יבא לשמה, וירבה במצות

וידו ומנוצח ש"א לשם שמים. ראה בפלא יועץ (עין נ"ט): אהבת הנצוח, מדה זו לשונאי ישראל ידכה יושה, ומעכבת ביאת משיח, היא הגורמת קטיגוריא בין הת"ח, וכל מחלוקת ונשאה ותחרות ומצה ומריבה שיש בעולם הכל הוא לאהבת הנצוח. הלא תראה שאם ילך אדם אצל חכם לדרוש אלקים על דיני איסור והיתר, יקבל עליו את הדין תכף באהבה, אפילו אם יצטרך להפסיד אלף אלפים דינרי זהב ולא יהא פוצה פה ומצפצף, רק יאמר נא ישראל ברוך שנתן לנו תורת אמת, אשריהם ישראל. וכי יהיה ריב בין אנשים אפילו על שוה פרוטה, ונגשו אל המשפט ושפטום, היוצא חייב בדין ירבה במחלוקת ואיבה ישית עם השופט ועם בעל דינו, וכמה ממון וכמה נפשות נשקעים על עסקי דבה, ונעשים כתות כתות אגודות אגודות עד שאש להבת שלהבת המחלוקת עולה ואין מכבה, מתוך שכל כת מתנשא לאמר דידן נצח ולמה אשפיל עצמי ואשאר תחת חברי. ולו חכמו ישכילו, כי מה יתן ומה יוסיף היות נוצח או מנוצח, האמת יורה דרכו ומודים דרבנן היינו שבחייהו, ורו"ל הקדושים היו אומרים בפני קהל עדת ישראל דברים שאמרתם בפניכם טעות הם בידי. ואף אם יראה בעיניו לפי תומו שהאמת אתו וחביריו תועים מדרך השכל, לא יהא תוקע עצמו ברוב עז ותעצומות להקים את דברו, ויותר טוב שישפיל עצמו ויהא מנוצח כדי לבקש שלום וכדי להרבות שלום, ולזה יקרא נוצח אמיתי, שנוצח את יצרו וכובש את רוחו, ומה לו לנצח אדם שכמותו הבל דמה, יותר טוב וגבור יקרא שנוצח מלך גדול אמיתי ותקיף הוא